

Térségtípusok az Európai Unió területi rendszerében és kohéziós politikájában

Igari András - Szabó Pál
ELTE Regionális Tudományi Tanszék
Budapest

Térségtípus

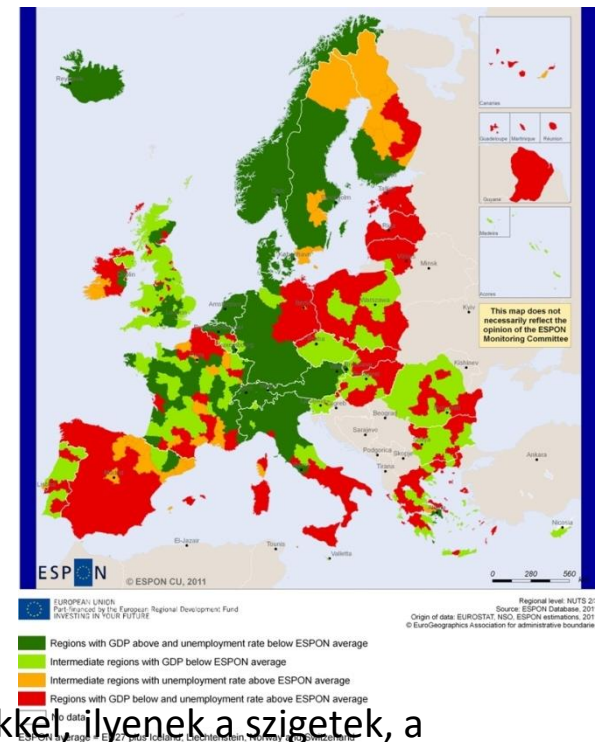
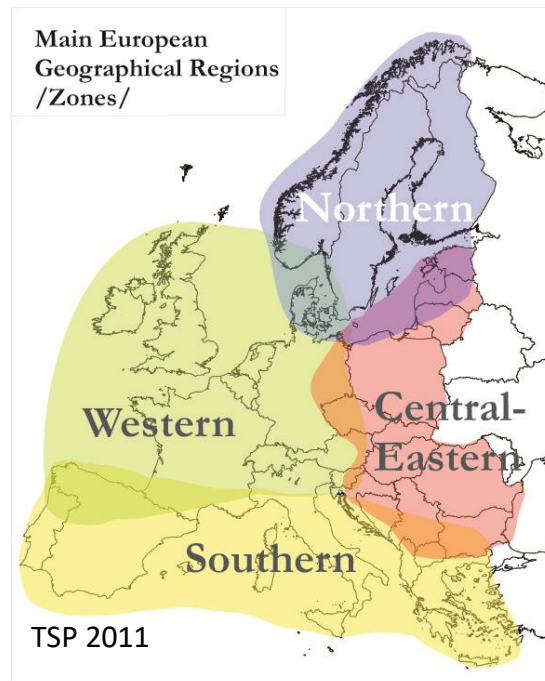
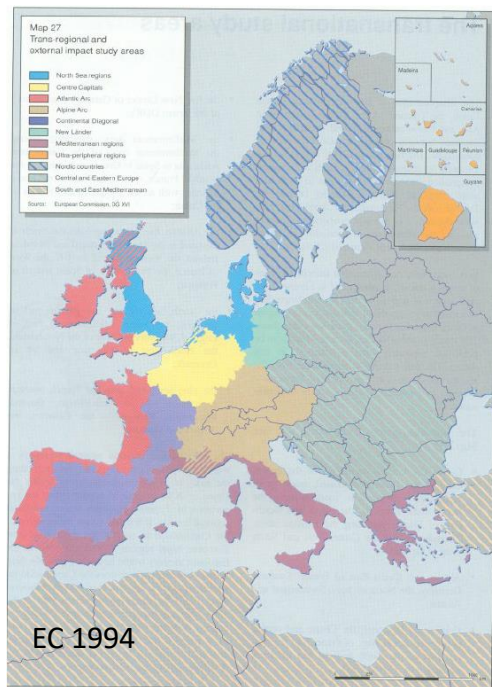
- térség (területi egység): táj és körzet, régió
(felosztás, konkrét határok)
- tipizálás, kategóriák kialakítása sokféle módon
(tudományos eszközök tárháza – adatok, módszerek...)
- célja? leírás, ill. beavatkozás is?
területpolitika esetében:
nem lokális, hanem „központi” szint
top-down szemlélet - beavatkozási célok, eszközök
- földrajzi kontinuitás (régiók, közös jellemzők feltárása) vagy
mozaikos klaszterek (adatok felől indulva)

Európai Unió

térségtípusok a leírás szintjén:

tudományos cikkek...

kohéziós jelentések, TSP-TA, ESPON kutatások....

TSP: „Európa számos térsége rendelkezik speciális földrajzi jellemzőkkel, ilyenek a szigetek, a tengerparti, vagy tengerpartoktól elzárt területek, a hegyvidékek, az alföldi területek és a távoli területek (ultra-periférikus ritkán lakott területek, illetve a tengerentúli területek), a belső perifériák (speciális térségek egyedi társadalmi - gazdasági problémákkal), vagy a politikai és/vagy adminisztratív specifikumokkal rendelkező területek, mint a tengeri, vagy határ menti térségek”

Európai Unió

térségtípusok a regionális politikában

Lisszaboni Szerződésben:

174. cikk

(az EK Sz. korábbi 158. cikke)

Átfogó harmonikus fejlődésének előmozdítása érdekében az Unió úgy alakítja és folytatja tevékenységét, hogy az a gazdasági, társadalmi és területi kohézió erősítését eredményezze.

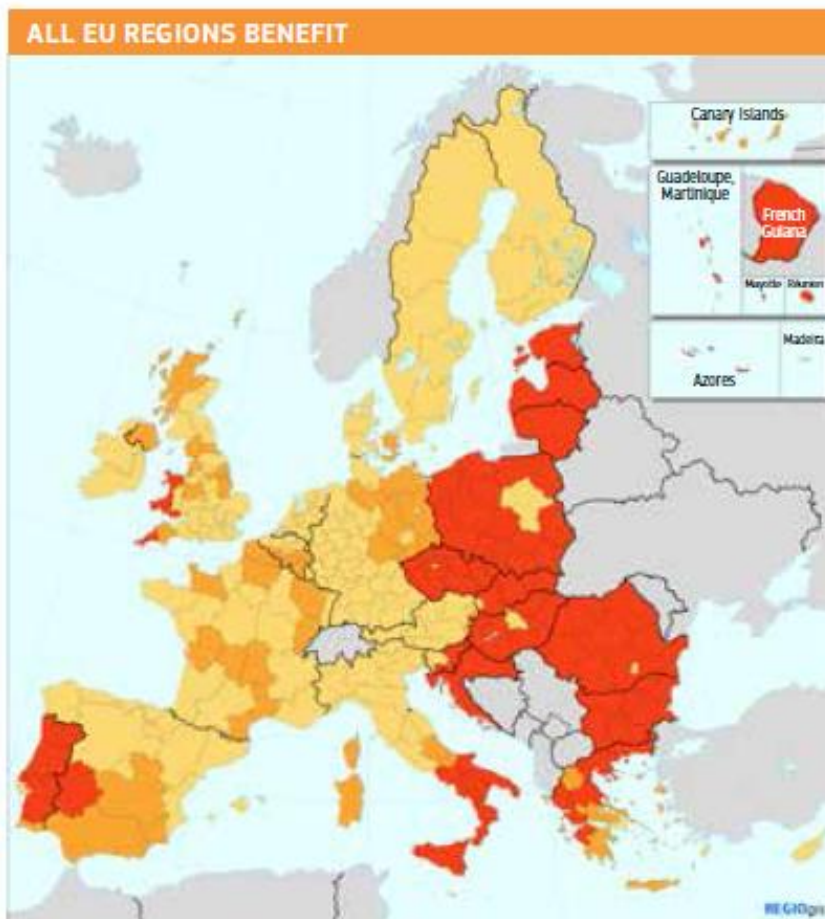
Az Unió különösen a különböző régiók fejlettségi szintje közötti egyenlőtlenségek és a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók lemaradásának csökkentésére törekszik.

Az érintett régiók közül kiemelt figyelemmel kell kezelni a vidéki térségeket, az ipari átalakulás által érintett térségeket és az olyan súlyos és állandó természeti vagy demográfiai hátrányban lévő régiókat, mint a legészakibb, rendkívül gyéren lakott régiók, valamint a szigeti, a határon átnyúló és a hegyvidéki régiók.

(tenger, nagyváros nem...)

Európai Unió – elmaradott térségek támogatása a meghatározó

- egy főre jutó GDP (kölségvetés kb. 70%-áról dönt)
- fejlett régiók is kapnak...

The EU's 274 regions as covered by regional policy, 2014–20, and categories of eligibility for Structural Funds (the European Regional Development Fund (ERDF) and the European Social Fund (ESF)).

Category

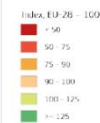
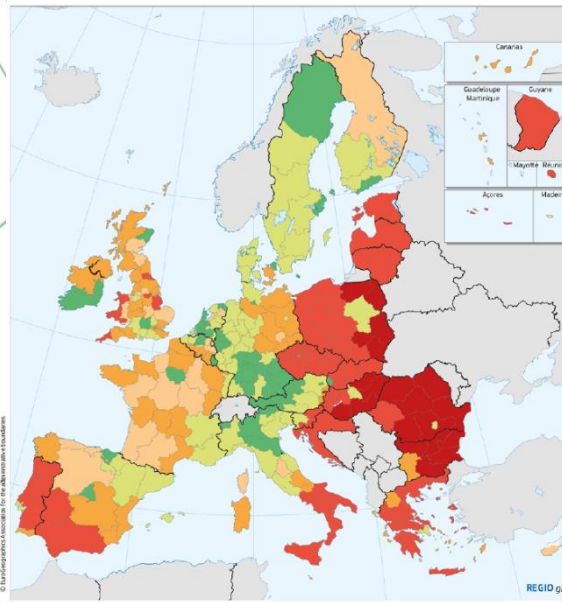
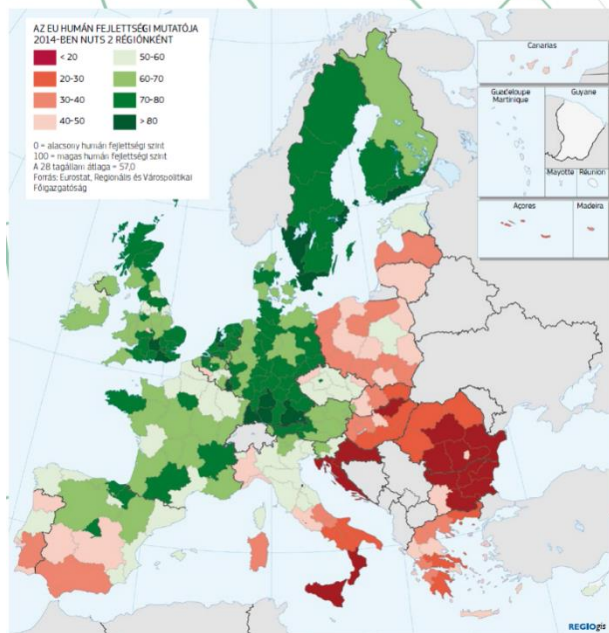
- Less developed regions
(GDP/head < 75 % of EU-27 average): €182.2 billion
- Transition regions
(GDP/head between > = 75 % and < 90 % of EU-27 average): €35.4 billion
- More developed regions (GDP/head > = 90 % of EU-27 average): €54.3 billion

Other sources of funding under regional policy during the same period include the Cohesion Fund (€65.3 billion), European territorial cooperation (€10.2 billion), the 'Youth employment initiative' (€3.2 billion) and specific allocations for the outermost and sparsely populated regions (€1.6 billion).

Európai Unió – elmaradott térségek kijelölése

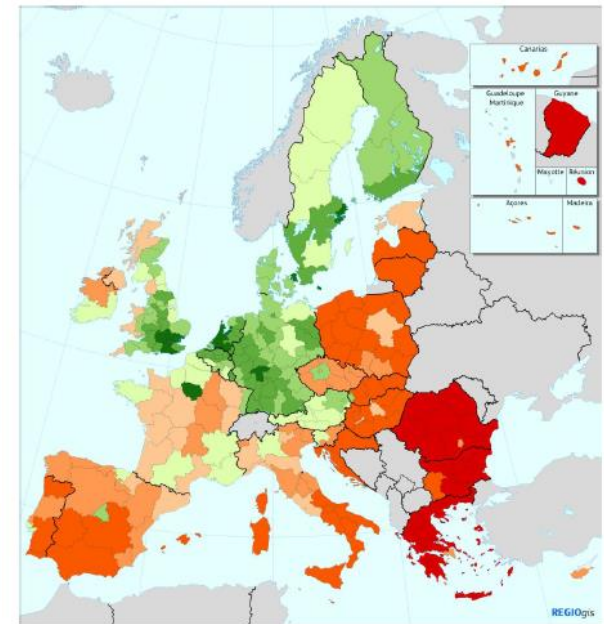
- klasszikus módszerek – hasonló eredmények az elmaradottak körében

AZ EU HUMÁN FEJLETTSÉGI MUTATÓJA 2014-BEN

Source: Eurostat

0 500 km
© EuroGeographics Association for the administrative boundaries

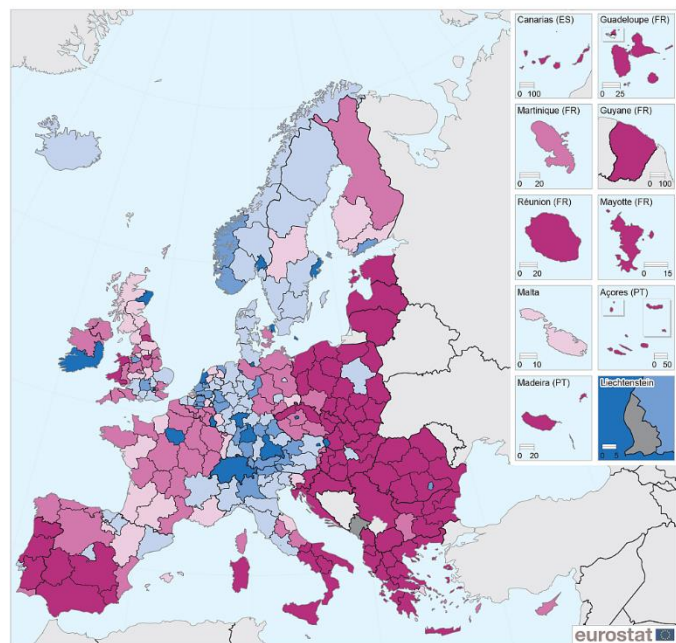

Source: Joint Research Centre and DG for Regional and Urban Policy

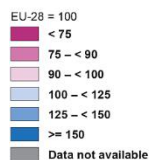
Európai Unió – elmaradott térségek elhelyezkedése

- közös társadalmi, gazdasági jellemzők nem természetföldrajzi alapúak
(de ld. később)

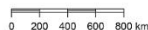
Gross domestic product (GDP) per inhabitant in purchasing power standards (PPS) in relation to the EU-28 average, by NUTS 2 regions, 2015
(% of the EU-28 average, EU-28 = 100)

(% of the EU-28 average, EU-28 = 100)

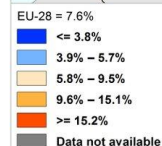
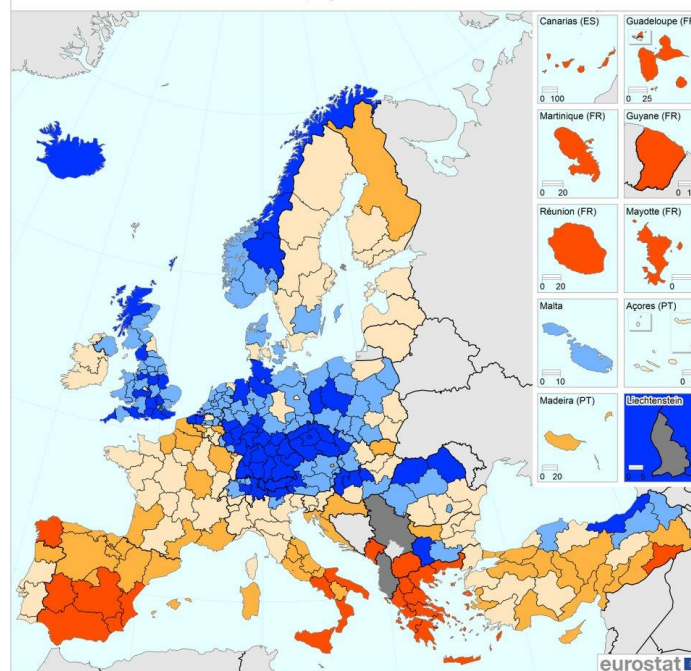

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © INSTAT
© Turkstat
Cartography: Eurostat - GISCO, 07/2017

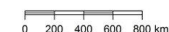

Note: Ireland, Norway and Albania: 2014. Switzerland and Serbia: national data. Switzerland: provisional.
Source: Eurostat (online data codes: nama_10r_2gdp and nama_10_pc)

Unemployment rate, 2017

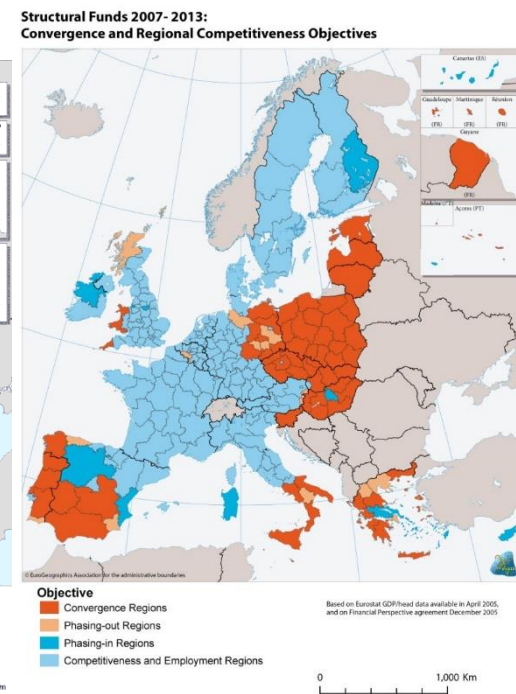
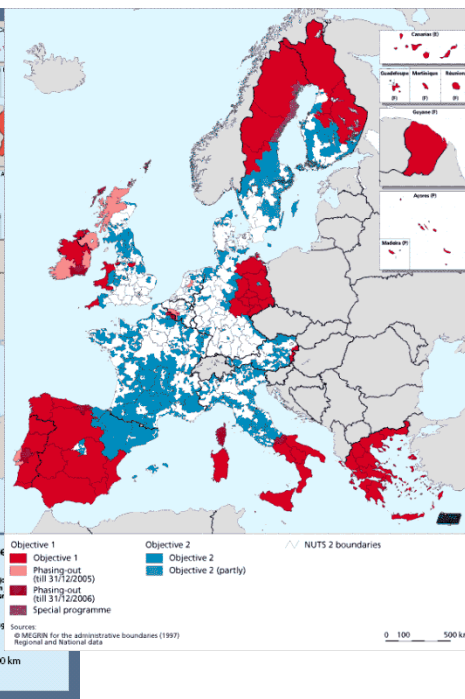
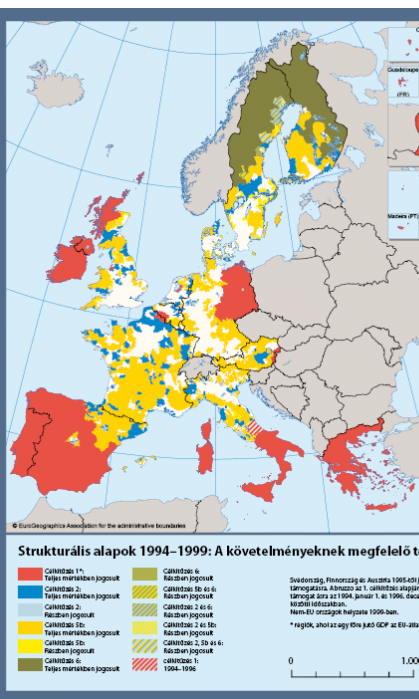
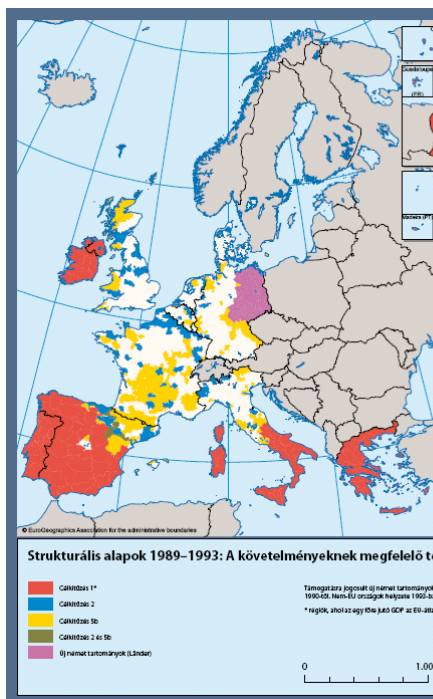

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat - GISCO, 04/2018

Európai Unió - térségtípusok a regionális politikában

- időben: egyszerűsödés felé (csökkenő területi specialitások? bővülés?), majd ismét összetettebb rendszerek irányába? Vagy összeurópai ágazati kérdések, problémák?
- ipari válság sújtotta, rurális, ritkán lakott, tengeren túli, halászati, városi, majd (2004 után) elmaradottság megnövekvő súlya (Nemes Nagy-Szabó 2016)

Európai Unió - térségtípusok a regionális politikában

Közösségi kezdeményezésű programok

1989-1999 16, majd 13 db

2000-2006 4 db

INTERREG, LEADER, URBAN, EQUAL

2007 után megszűnt

határ mente, majd nagyvárosok szerepe nő (vidékfejlesztés mellett)

ágazati szemlélet, EU2020 stb. (Faragó 2016)

Új térségi lobbik?

Fejlett országok törekvései a keleti támogatások csökkentéséért földrajzi ill. ágazati alapon?

Eurostat adatbázisában megjelenő (ÚJ) tipológiák

- NUTS 3 régiókra:
 - Nagyvárosi (Metropolitan – Non-Metropolitan)
 - Város-vidék (Urban – Intermediate – Rural)
 - Határmenti (Border – Non-Border)
 - Tengerparti (Coastal – Non-Coastal)
 - Hegyvidéki (Mountain – Non-Mountain)
 - Sziget (Island – Non-Island)
- + *Ritkán lakott (Sparsely-populated – Non-Sparsely-populated)*

Az egyes tipológiák lehatárolásának módszertana

- Egyszerű
 - Ritkán lakott régiók:
 - Népsűrűség $12,5 \text{ fő/km}^2$ alatt (NUTS 2 esetén 8 fő/km^2)
- Általában többlépcsős
 - Pl. Város-vidék tipológia:
 - GRID-cellák alapján városi cluster-ek, minden más rurális
 - Rurális népesség aránya a régióban
 - Nagyvárosok jelenléte tudja még a beosztást változtatni
 - Pl. Hegyvidéki:
 - Összetett topográfiai elemzés alapján (különböző magasságértékekhez kapcsolódóan)
 - Hegyvidéki területek/népességaránya a régióban
 - Tengerparti, Sziget és Nagyvárosi régiók is összetettek
- Határmenti régiók: 2007-2013-as időszak határon átnyúló együttműködési programjában érintettek

Elérhető adatok

- Terület
- Demográfia (népesség, korcsoportok, egyéb)
- Népesség előrejelzés
- Gazdasági mutatók (GDP, foglalkoztatási szerkezet, GVA)
- Szellemi tulajdonjog (szabadalmak, EUTM, közösségi dizájn)
- Gazdasági demográfia (munkáltatók, osztályok szerint, foglalkozás szerint)
- Szállítási (közúti áruszállítás)
- Bűnügyi
- Munkaerő-piaci (munkanélküliség, aktív népesség, foglalkoztatottak, képzettségi szint)

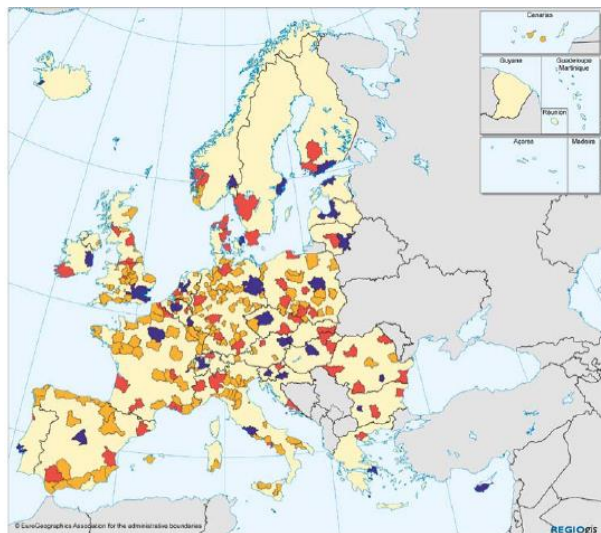
Régiótípusok eloszlása

- Nagyvárosi (540 régió) és városias (347):
 - Nyugat-Európa (Németo., Egy. Kir.) felülreprezentált
- Rurális (499):
 - Kelet-Közép-Európa, Ausztria, Dél-Európa (Görögo., Portugália), Írország
- Határmente (470)
 - Kis országok: főleg Kelet-Közép-Európa
- Tengerparti (462)
 - Mediterráneum (szigetországok, Görögo.), Északi-, és Balti-tenger
- Hegyvidéki (310)
 - Alpok (Ausztria, Szlovénia), Kárpátok (Szlovákia), Görögo., Spanyolo., Olaszo.
- Sziget (64)
 - Málta, Ciprus, Írország + Olaszo., Görögo., Spanyolo.
- Ritkán lakott (17)
 - Északi országok (Finno., Svédo.)

Magyarország helyzete

	Összesen	Nagy-városi	Városias	Átmeneti	Rurális	Határ-menti	Tenger-parti	Hegy-vidéki	Sziget	Ritkán lakott
Magyarország	20	6	1	6	13	17	0	0	0	0

Eurostat, 2018 alapján saját készítés

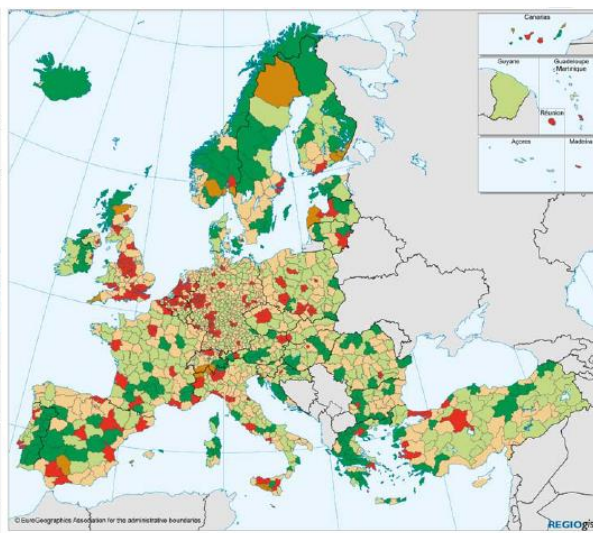

Type of metro region

- Capital city region
- Second tier metro region
- Smaller metro region

Metro regions definition v 2008
Source: Eurostat, DG REGIO

0 500 Km

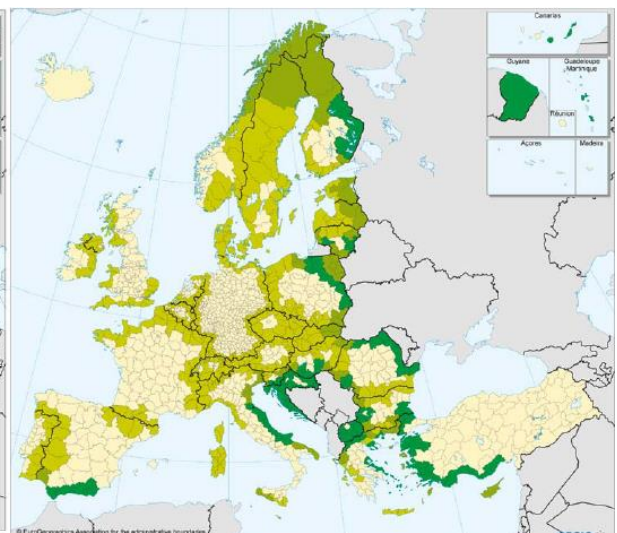

Type of NUTS3 region

- Predominantly urban regions
- Intermediate regions, close to a city
- Intermediate, remote regions
- Predominantly rural regions, close to a city
- Predominantly rural, remote regions

Close to a city: at least 50% of the population of the region lives at less than 45 minutes travel by road to a city of at least 50 000 inhabitants.
Results for Turkey are provisional.
Sources: Eurostat, JRC, EFGS, LandScan, REGIO-GIS

0 500 Km

NUTS3 regions

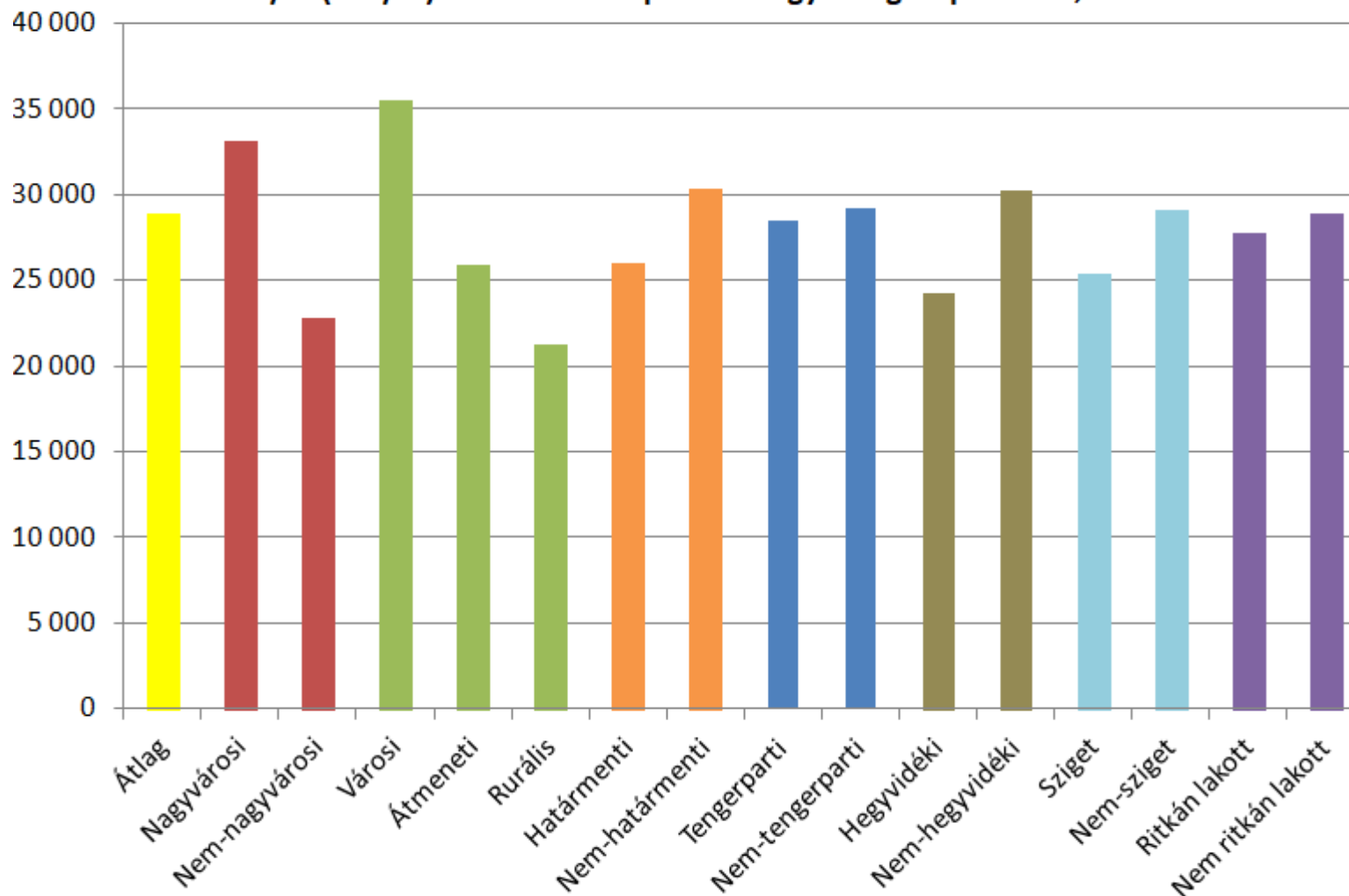
- internal border programmes (and assimilated)
- external border programmes
- internal and external border programmes
- other regions

Excluding adjacent regions
Source: DG REGIO, DG ELARG, DG RELEX

0 500 Km

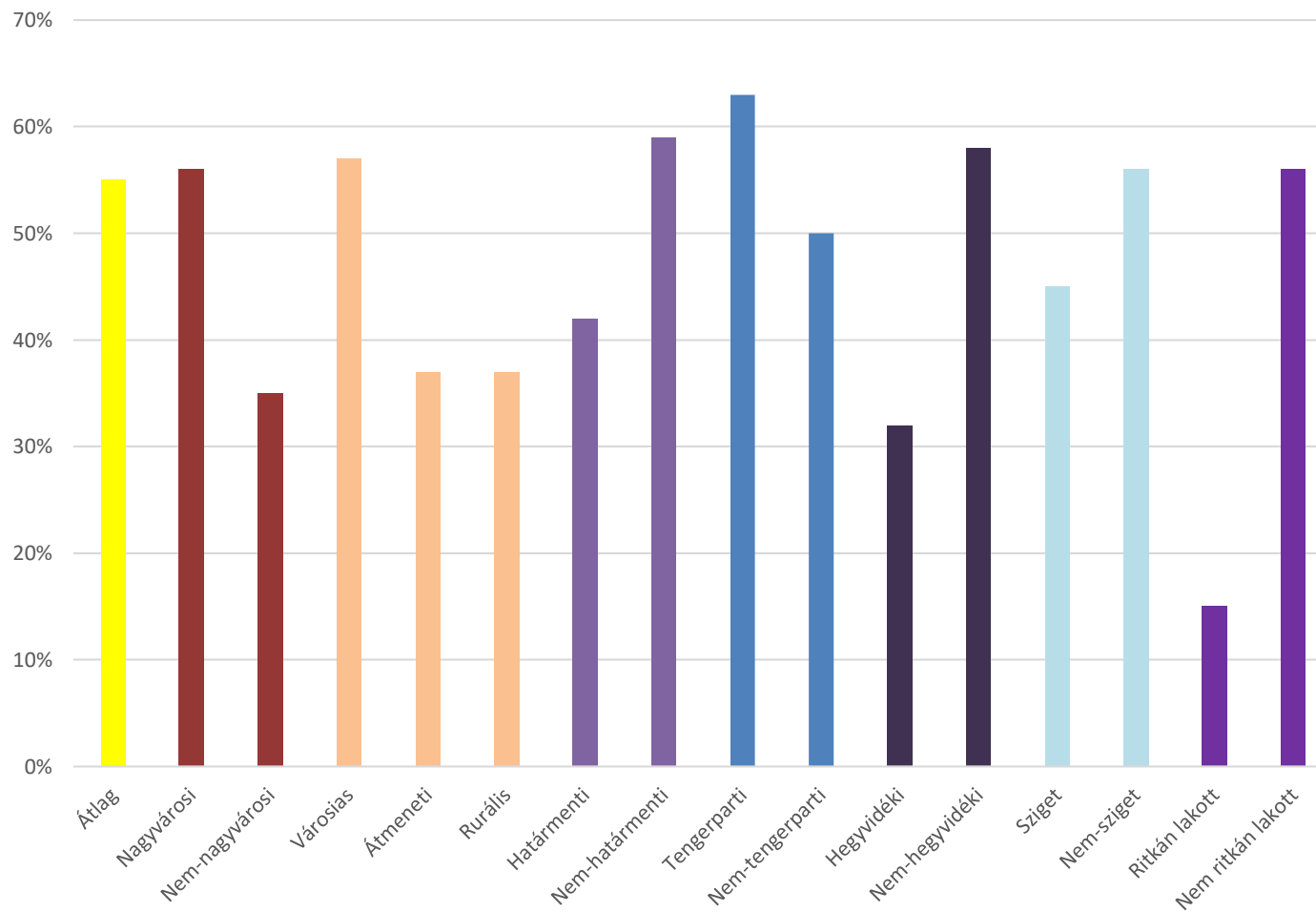
Régiótípusok átlagos fejlettsége

GDP/fő (PPS/fő) értéke az Európai Unió egyes régiótípusaiban, 2015

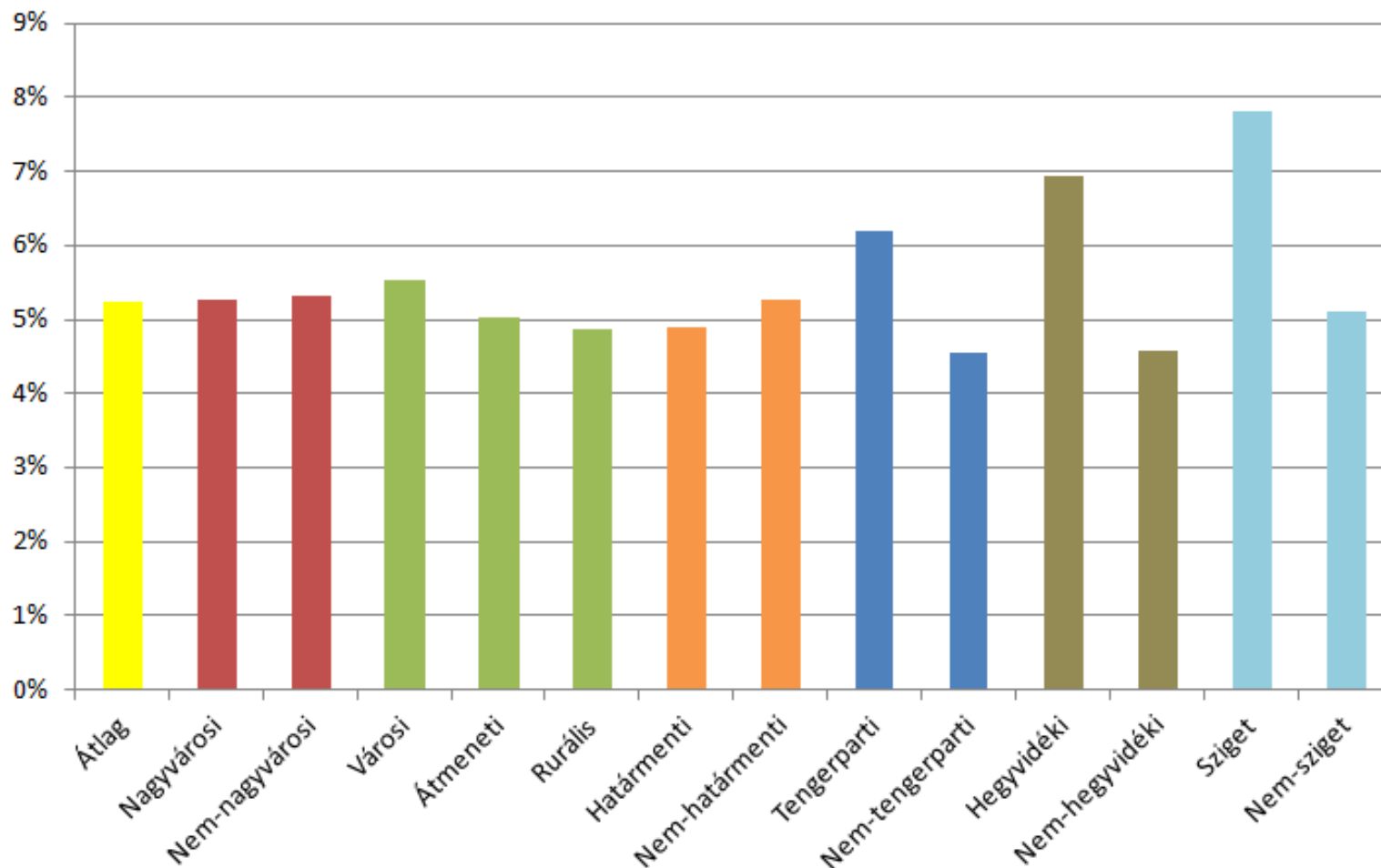
Régiótípusokon belüli hasonlóság

GDP/fő (PPS) súlyozott relatív szórása az EU egyes régiótípusaiban, 2015

Régiótípusok átlagos munkanélkülisége

Munkanélküliségi ráta a 15 évesnél idősebb korosztály körében (%) az Európai Unió egyes régiótípusaiban, 2015

Nyugat és Kelet ellentéte

	Munkanélküliségi ráta a 15 évesnél idősebb korosztály körében (%)		
	Európai Unió - összesen	„Nyugati” országok	Poszt-szocialista országok
Átlag	5,2%	5,5% 	4,3%
Városias	5,5%	5,8%	3,2%
Átmeneti	5,0%	5,3%	4,4%
Rurális	4,9%	4,8%	4,9%

- Poszt-szocialista országok:
rurális térségek munkanélkülisége magasabb
- „Nyugati” országok:
munkanélküliség inkább városias probléma

Kohéziós politika és térségtípusok 2020 után?

- elmaradottság (növekedés, jövedelem) fontos marad (Lissz. Szerz.)

marad a GDP/fő, 3 térségtípus

kérdés: súlya mekkora lesz (%)?

- minden régió támogatást kaphat

kiemelt jelenségek: ipari átmenet, munkanélküliség, helytállás a globalizált gazdaságban, alacsony képzettségi szint, éghajlatváltozás, migránsok befogadása

- Interreg marad

Konklúziók

- Magyarország számára a kohéziós politikában jelenleg alkalmazott rendszer (térségtipizálás) a megfelelő: elmaradottság (GDP/fő), határ menti térségek

- új térségtípusokért lobbizás?

egyrészt a síkvidékek problémáit kell hangsúlyozni

másrészt a szárazföldi vizeket kell előtérbe helyezni

Irodalomjegyzék

EC (1994): Europe 2000+. Cooperation for European territorial development. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg

Faragó L. (2016) Az EU területi politikájának a változásai közép-kelet-európai nézőpontból. Tér és Társadalom 30 (2) 3-22.

Nemes Nagy J.-Szabó P. (2016) Európa modern egységesülése és tagozódása. Tér és Társadalom 30 (4) 17-35.

TSP (2011): Az Európai Unió területi helyzete és kilátásai. A Területi Agenda 2020 háttérdokumentuma. Nemzeti Fejlesztési Minisztérium – VÁTI Nonprofit Kft., Budapest.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Regional_typologies_overview

http://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2018/05/29-05-2018-regional-development-and-cohesion-policy-2021-2027

Köszönjük a figyelmet!